

VARNOST RURALNIH SKUPNOSTI V VSE BOLJ URBANIZIRANEM SVETU

JOSEPH F. DONNERMEYER

Državna univerza Ohio, Šola za okolje in naravne vire, Columbus, Ohio, Združene države Amerike

E-pošta: donnermeyer.1@gmail.com

Povzetek Avtor skuša v poglavju problematiko kriminalitete v ruralnih okoljih nadgraditi s sociološkim pojmovanjem skupnosti, kjer je kriminaliteta povezana s strukturo družbe. To prispeva k boljšemu razumevanju kriminalitete in nudi vpogled v dojemanje policije in varnosti med prebivalci iz različnih okolij, od najmanjših vasi do največjih mest. Avtor s sklicevanjem na različna dela znanstvenikov in s predstavitvijo teorije skupnosti obravnava ključna vprašanja kriminalitete v ruralnih okoljih, kot so proizvodnja, zloraba drog, nasilje nad ženskami in kriminaliteta na področju kmetijstva, prav tako pa preuči tudi vprašanje o dostopu do pravnega varstva in vseh njegovih razsežnosti. Čeprav smo priča vedno večji urbanizaciji in preseljevanju prebivalstva v urbana okolja, se avtorju zdi raziskovanje kriminalitete v ruralnih okoljih smiselno, saj tam še vedno prebiva veliko število ljudi in se vedno bolj čutijo učinki razraščanja predmestij, ruralnega turizma in razvoja energetike.

Ključne besede:

varnost,
ruralna
skupnost,
ruralna
kriminologija,
urbana
skupnost,
urbanizacija

THE SECURITY OF RURAL COMMUNITIES IN AN INCREASINGLY URBANIZED WORLD

JOSEPH F. DONNERMEYER

The Ohio State University, School of Environment and Natural Resources, Columbus,
Ohio, United States of America
E-mail: donnermeyer.1@gmail.com

Abstract In the chapter the author tries to upgrade the issue of crime in rural areas with a sociological conception of the community, where crime is related to the structure of society. This contributes to a better understanding of crime and provides insight into the perception of police and security among residents from a variety of backgrounds, from the smallest villages to the largest cities. By referring to various works of researchers and presenting the community theory, the author addresses key issues of crime in rural areas, such as production, drug abuse, violence against women and crime in agriculture, as well as the issue of access to justice and all its dimensions. Although we are witnessing increasing urbanization and a large population moving to urban areas, the author believes that researching crime in rural areas is sensible, as there are still large numbers of people who are increasingly feeling the effects of suburban expansion, rural tourism and energy development.

Keywords:

security,
rural
community,
rural
criminology,
urban
community,
urbanization

1 Uvod

Charles Wright Mills (1959) je bil mednarodno priznan ameriški sociolog, ki je s svojim delom pred več kot šestdesetimi leti korenito preoblikoval tok socioloških razprav. V svojem vplivnem delu z naslovom »The Sociological Imagination« (Sociološka imaginacija) je skušal »javna vprašanja« povezati z »zasebnimi težavami«. Trdil je, da zasebnih težav ali socialnih skrbi posameznikov – ki lahko vključujejo tudi strah oziroma zaskrbljenost posameznika, da bi bil žrtev kaznivega dejanja, ter pomisleke in strahove glede varnosti – ni mogoče razumeti, ne da bi upoštevali tudi obsežne in dolgoročne strukturne, kulturne in ekonomske spremembe v družbi. Millsovo pojmovanje sociološke imaginacije je močno vplivalo tudi na kriminološko teorijo v ZDA, ki se je začela oddaljevati od razlag, ki so vzroke za kriminaliteto iskale zgolj v posamezniku, in prispevalo k vznikanju novih načinov razmišljanja v kriminologiji, vključno s številnimi pristopi, ki so danes del »kritične kriminologije«. Nedavno preminuli Jock Young (2011) je po navdihu C. W. Millsa (1959) dejansko zagovarjal takšno kritično kriminološko stališče, ko je v svoji knjigi »Criminological Imagination« (Kriminološka imaginacija) preučeval vzročne zveze med močjo oblasti, neenakostjo in kriminalnim vedenjem, pa tudi problematiko zaporov, obsojencev in njihove rehabilitacije ter pravosodja nasploh.

Kljub temu lahko obema vrstama »imaginacije« očitamo pomembno pomanjkljivost. Nobena namreč ni upoštevala vprašanja skupnosti, tj. prostora. Mogoče je ta ocena preostra, saj je pomen prostora nekako nakazan skozi celoten nabor njenih teoretičnih razprav, vendar ni nikdar tako izrecno in neposredno izražen, kot bi si zaslužil.

Kdor se poda na znanstveno popotovanje raziskovanja in preučevanja kriminalitete v ruralnem okolju, bo neizogibno začel razmišljati o tem, kako različne skupnosti – od najmanjših do največjih – blažijo učinke, ki jih imajo obsežne družbene spremembe na viktimizacijo posameznikov in njihovo zaznavanje varnosti, kar nedvomno vpliva tudi na stališča o delovanju policije in sistema kazenskega pravosodja nasploh.

Preučevanje ruralne kriminalitete je razmeroma novo poglavje ruralne kriminologije, čeprav so se znanstveniki in raziskovalci skozi dolgoletno zgodovino kriminologije občasno posvečali tudi kriminaliteti v različnih ruralnih okoljih. Na primer, Pitirim Sorokin, teoretik sociologije iz zgodnjega 20. stoletja, je skupaj s sodelavci objavil

knjigo »The Systematic Sourcebook of Rural Sociology« (Sistematični pregled ruralne sociologije) (Sorokin, Zimmerman in Galpin, 1930–1932), v katero je vključil tudi poglavje o kriminaliteti v ruralnih okoljih različnih držav, ki je temeljilo na tedaj razpoložljivih statističnih podatkih državnih organov. Bruce Smith, ki je sodeloval pri vzpostavitvi sistema Zveznega preiskovalnega urada za enotno poročanje o kriminaliteti (Federal Bureau of Investigation's Uniform Crime Reporting) (Wilson, 1956), je leta 1933 napisal knjigo »Rural Crime Control« (Obvladovanje ruralne kriminalitete). Precej pred njim, leta 1839, če smo natančni, je R. W. Rawson v reviji »Journal of the Statistical Society of London« (revija londonskega statističnega društva) objavil analizo statističnih podatkov o kriminaliteti v skupnostih delavcev v proizvodnji, rudarstvu in kmetijstvu v Veliki Britaniji (Rawson, 1839). Na podlagi te analize je ugotovil, da se v različnih skupnostih kažejo različni obrisi kriminalitete, kar danes sicer ni nič nenavadnega, vendar je to v času objave izsledkov njegove študije pomenilo pomembno prelomnico. Dejansko je bila že objava te študije prelomna, saj razen posameznih avtorjev, ki so skušali vzpostaviti povezavo med fiziološkimi in genetskimi lastnostmi posameznika ter njegovim kriminalnim vedenjem, oziroma v pravniškem smislu znaki kaznivih dejanj, kriminologija kot znanstvena veda takrat sploh še ni obstajala.

Približno 165 let pozneje so Jobes, Barclay, Weinand in Donnermeyer (2004), ki so se zgledovali po Rawsonovih (1839) delih, s pomočjo analize skupin razvili tipologijo »lokalnih upravnih območij« na podeželju avstralske zvezne države New South Wales, na podlagi katere so nato s statističnimi metodami opredelili šest tipov neurbanih prostorov.¹ Z analizo skupin je mogoče prostore na podlagi njihovih socialnih in ekonomskih značilnosti uvrstiti v skupine, kar raziskovalcem pomaga, da v okviru preučevanega pojava – v tem primeru je šlo za ruralne prostore – določijo značilne tipe. V tej analizi so zadevne skupine zajemale vse od »urbanih središč« do »majhnih ruralnih skupnosti«. Raziskovalci so na podlagi primerjave različnih tipov ugotovili, da so med njimi pomembne razlike z vidika kriminalitete. Kar je še pomembneje, ko so skušali svoje izsledke preizkusiti z uporabo teorijo družbene dezorganiziranosti, tj. teorije, ki se je v zgodnjem 20. stoletju oblikovala v urbanem

¹ Lokalno upravno območje (ang. *local government area* (LGA)) je regija, določena na podlagi popisa prebivalstva, v kateri se nahajata tako trgovsko središče kot tudi središče lokalne uprave skupaj z okoliškimi območji oziroma »zaledjem«, ki lahko zajema številne manjše kraje. V navedeno analizo so bila vključena le lokalna upravna območja z manj kot 50.000 prebivalci. Raziskovalci so določili šest skupin in jih poimenovali glede na njihove socialne in ekonomske lastnosti. Raziskava, ki so jo opravili Jobes et al. (2004), je tako obsegala naslednje skupine (povprečno število prebivalcev vsakega lokalnega upravnega območja je navedeno v oklepajih): urbana središča (33.250), obalne skupnosti (12.100), satelitske skupnosti (8.500); srednje velike skupnosti s stabilnim prebivalstvom (11.050), srednje velike skupnosti, katerih prebivalstvo upada (8.115), in majhne kmečke skupnosti (3.990).

okolju Chicaga, so ugotovili, da z njo v bistvu ne morejo statistično pojasniti razlik v stopnjah kriminalitete. Natančneje, v srednje velikih skupnostih, katerih prebivalstvo upada (to so skupnosti z zmernim zmanjševanjem števila prebivalcev, ki glede na število prebivalcev predstavljajo drugi najmanjši tip), je bilo število napadov in tatvin motornih vozil višje od povprečja, v tej skupini pa je bila tudi sicer zabeležena višja stopnja kriminalitete kot v najbolj urbani skupini. Čeprav so bile stopnje kriminalitete v vseh šestih skupinah še naprej povezane s številom prebivalcev (če se je to povečalo, je narasla tudi stopnja kriminalitete), pa so bile ugotovljene številne »anomalije«. Raziskovalci so tako prišli do naslednjega sklepa: »Razpravljanje o ruralni kriminaliteti na eni in urbani kriminaliteti na drugi strani preprosto ne zadostuje /.../ razlike v kriminaliteti, ki se pojavljajo znotraj ruralnih okolij, so namreč samo po sebi zapleten pojav, ki ga je treba celovito analizirati in pojasniti.« (Jobs et al., 2004: 134)

Pozneje sta Wells in Weisheit (2012) prišla do skorajda enake ugotovitve, ko sta preizkušala tako teorijo družbene dezorganizacije (Kubrin in Weitzer, 2003) kot tudi različico te teorije, ki jo poznamo kot teorijo skupnosti (ang. *civic community theory*) (Lee, 2008).² Pri tem je treba opozoriti, da sta Wells in Weisheit (2012) ugotovila, da je bil obseg pojasnjene variance tako pri stopnji nasilnih kaznivih dejanj kot tudi pri stopnji kaznivih dejanj zoper premoženje, pa tudi pri številu obravnavanih mladoletnikov, višji v metropolitanskih okrožjih in nižji v treh različnih vrstah nemetropolitanskih okrožij.³ Pomembna je tudi njuna ugotovitev, da se je z

² Teorija, ki jo je razvil Lee (2008), se osredotoča predvsem na pojasnjevanje kriminalitete in razlik med stopnjami kriminalitete v ruralnem okolju. Gre za eno od zgolj treh »prvobitnih ruralnih« kriminaloloških teorij, ki so se razvile v razmeroma kratki zgodovini kriminologije (Donnermeyer, 2019a). Poleg navedene teorije pa sta se razvili tudi teorija vrstniške podpore med moškimi (ang. *male-peer support theory*), ki se uporablja na področju nasilja nad ženskami (DeKeseredy, Hall-Sanchez, Dragiewicz in Rennison, 2016), in teorija primarne socializacije (ang. *primary socialization theory*), ki pojasnjuje zlorabo drog med mladostniki (Oetting, Donnermeyer in Deffenbacher, 1998). Teorija skupnosti je ena od priredb sistemske različice (Bursik, 1999) teorije družbene dezorganizacije, pri čemer se tako pristop skupnosti kot tudi pristop sistemske različice v večji meri osredotočata na kazalnike notranje dinamike v skupnosti ne glede na njeno velikost. Razlika med pristopoma in t. i. strukturno predhodnico teorije družbene dezorganizacije izhaja iz dejstva, da se navedena pristopa v večji meri opirata na »napovedne« kazalnike družbene dezorganiziranosti, kot nestabilnost prebivalstva in delež družin, ki jih vodijo ženske (matrifokalnih družin). Teorija skupnosti pa se opira na kazalnike, za katere se predpostavlja, da merijo »civiliziranost«, kar med drugim vključuje delež lastniških stanovanj, delež odraslih, ki so pripadniki verskih skupnosti, in stopnjo volilne udeležbe na volitvah na državni ravni.

³ Wells in Weisheit (2012) sta svojo analizo izvedla na ravni okrožij. V ZDA so okrožja posledica politične delitve ozemlja na lokalne upravne enote, ki jih praviloma sestavljajo večji kraj ali mesto, ki ima vlogo »okrožnega središča«, kjer imajo sedež vladne oblasti in organi, ter več drugih (večinoma manjših) skupnosti in zaledje oziroma podeželje. V tem smislu so ameriška okrožja podobna lokalnim upravnim območjem v Avstraliji. Wells in Weisheit (2012) sta se v svoji analizi oprla na metropolitanska okrožja, ki so opredeljena kot območja z urbanim središčem, v katerem živi najmanj 50.000 prebivalcev, in na tri kategorije nemetropolitanskih okrožij, in sicer nemetropolitansko okrožje – mesto (največje mesto ima najmanj 20.000, vendar ne več kot 50.000 prebivalcev), nemetropolitansko okrožje –

upadanjem števila prebivalcev v nemetropolitanskem okrožju zmanjševal tudi obseg pojasnjene variance. Z drugimi besedami, obe teoriji sta v vse bolj ruralnih okoljih vse manj primerni za pojasnjevanje kriminalitete.

2 Urbanizacija in razvoj ruralne kriminologije

Naslov tega poglavja se nedvomno zdi protisloven, čeprav temu ni tako. Razvoj kriminologije je bil namreč izrazito pristranski, saj je dajal prednost urbanemu okolju, medtem ko je večina prebivalstva v skoraj vseh družbah tega sveta dejansko živela v ruralnih okoljih. Kljub temu je bila ruralna kriminologija kot posebna veja kriminologije priznana šele v tem stoletju, ko so se prebivalci večine družb začeli seliti v urbana okolja. Zato lahko naslov tega poglavja izraža določeno mero ironije, nikakor pa ni protisloven.

Kot prva se je urbanizirala država, ki se je nedvomno tudi prva industrializirala, tj. Velika Britanija. Po ocenah Svetovne banke (World Bank, 2018) je do leta 1855 večina njenega prebivalstva živela v mestih. Bučar Ručman (2021) opozarja na pomen tega temeljnega demografskega trenda, ko se sklicuje na Marxovo (1876/2015) obsodbo kapitalizma in škodljivih posledic, ki so nastale zaradi izгона kmetijskih delavcev in kmetov z vasi in kmetij, ne nazadnje pa tudi zaradi izvajanja zakonov, kot so bili zakoni za revne, s katerimi so se v družbi vzpostavili strukturni pogoji (oziroma, kot trdi Marx, potrebna disciplina), kar je prispevalo k nastanku oblike kapitalizma, ki je omogočal izkoriščanje množic kmečkega in ruralnega prebivalstva, ki so prihajale v mesta, kot poceni delovno silo. Prikaz vloge, ki jo ima država pri vzpostavljanju okvira za izvajanje policijske dejavnosti in zagotavljanje varnosti v različnih skupnostih v Sloveniji, ki ga podajata Flander in Tičar (2021), je zgleden pregled elementov prava, ki so danes bistveni za ustvarjanje pogojev, ki vsaj teoretično prispevajo k zagotavljanju varstva pravic državljanov in njihove varnosti tako v ruralnih kot tudi v urbanih okoljih, ter h krepitvi njihovega zaupanja v legitimnost policije. To je sicer ravno tako ena od oblik discipline, o kateri je razpravljal Marx, ki pa nima ideološke podlage.

manjše mesto (največji kraj ima več kot 2.500 in manj kot 20.000 prebivalcev) in nemetropolitansko okrožje – podeželje (največji kraj ima manj kot 2.500 prebivalcev).

Glede na zgodnji začetek urbanizacije v Veliki Britaniji ni presenetljivo, da ta država pogosto velja za zibelko sodobne policijske dejavnosti, zlasti zaradi truda, ki ga je Sir Robert Peel v prvi polovici 19. stoletja vlagal v vzpostavitev nove policijske organizacije v Londonu. Njegova prizadevanja so v 19. stoletju vplivala na izvajanje policijske dejavnosti v mestih po vsej Veliki Britaniji, del njegove zapuščine pa so načela policijske dejavnosti, ki se še danes odražajo v delu policistov širom sveta (Hurd, 2008). Načelo, ki določa, da je zagotavljanje varnosti državljanov, ne glede na to, ali živijo v mestih, predmestjih, vaseh ali na odmaknjenem podeželju, temeljna dolžnost policije, je danes del poslanstva policijskih organizacij številnih držav, čeprav ta ideal morda ni vedno dosežen.

Sir Robert Peel je tako na položaju predsednika vlade kot tudi na drugih vodilnih položajih v Veliki Britaniji, pa tudi skozi celotno poklicno pot v službi te države, zastopal interese poslovnega sveta oziroma gospodarstva, ki jo v okviru politične filozofije imenujemo merkantilizem. Na Sira Roberta Peela se sklicujeta Prislan in Lobnikar (2021), ko zagovarjata stališče, da sta legitimnost policije, posledično pa tudi njena učinkovitost, v precejšnji meri odvisni od podpore prebivalcev. Na drugi strani pa je to, kako prebivalci zaznavajo policijo, odvisno od njenega delovanja. Raziskovalci v ZDA ugotavljajo, da pri tem ni toliko pomembna narava stika med prebivalcem in policistom (npr. voznik, ki ga policist ustavi zaradi prehitre vožnje), ampak spoznanje, da zakoni ali predpisi veljajo za vse enako (Skogan in Frydl, 2004; Skogan, 2005). Prav zato so raziskave, opravljene v sklopu projekta *Varnost v lokalnih skupnostih* iz leta 2017, za slovensko okolje bistvenega pomena za razumevanje dejavnikov, ki vplivajo na stike in odnose med policijo in prebivalci. Kako lahko okoliščine v različnih skupnostih, v katerih ljudje živijo, vplivajo na njihovo zaznavanje policije in, če pogledamo širše, lastne varnosti? To je najpomembnejše sporočilo, na katerem bi morala temeljiti znanstvenoraziskovalna prizadevanja na tem področju in ki bi ga morala, kot poudarjata Pirnat in Meško (2021), pri oblikovanju politik in praktičnih usmeritev upoštevati tudi policija.

Urbanizacija je brezkompromisno potrkala na vrata skoraj vseh družb na svetu. ZDA so postale pretežno urbana družba nekje v obdobju med letoma 1910 in 1919 (najverjetneje leta 1917) in so bile druga država, ki je pridobila ta status. Zelo hitro sta jim namreč sledili Kanada (1925) in Francija (1932) (World Bank, 2018). V preteklih desetletjih je delež urbane populacije v državah, kot so Brazilija (1964), Iran (1980), Bocvana (1996), Mavretanija (2001), Albanija (2009), pred kratkim pa tudi v najštevilčnejši družbi na svetu, tj. na Kitajskem (2011), presegel 50 odstotkov. Po

podatkih Svetovne banke (World Bank, 2018) je Slovenija ta »mejniki« med ruralnim in urbanim dosegla konec osemdesetih let prejšnjega stoletja.

Urbanizacija je najpomembnejša družbena sprememba zadnjih dvesto let, ker je tesno povezana s preobrazbo gospodarskih sistemov iz kmetijskih v industrijske. Vzporedno s temi trendi pa ni potekal le razvoj sodobne policijske dejavnosti, ampak tudi razvoj kriminologije kot znanstvene vede in razvoj kazenskega pravosodja nasploh. Vsak profesor lahko svojo celotno poklicno pot, od pridobitve doktorata do upokojitve, posveti zgolj razpravi o tem, kdo je ustanovitelj kriminologije in kazenskopравnih študij kot znanstvenih disciplin. Je to Beccaria, Lombroso, Quetelet, Durkheim ali kateri drugi filozof, teoretik ali raziskovalec, ki je deloval v 18. ali 19. stoletju? Ali se je to zgodilo z objavami profesorjev čikaške univerze, kot so W. I. Thomas, Ernest Burgess ali Robert Park, ki so oblikovali poseben teoretični pristop? Ali pa šele takrat, ko so svoj pečat na razvoju kriminološke znanosti v Angliji pustili Karl Mannheim in ostali teoretiki (Garland, 2002)?

V zvezi s tem je treba opozoriti, da so odgovori na vprašanja glede zgodovinskega razvoja kriminologije z vidika razprav o preteklosti, sedanjosti in prihodnosti ruralne kriminologije, zlasti tiste, ki se pri preučevanju varnosti ruralnega prebivalstva in skupnosti v vse bolj urbaniziranem svetu opira na lokalne pristope, povsem brezpredmetni. Z gotovostjo lahko trdimo, da je bila začetna pozornost kriminologije, ki je vplivala na njen nadaljnji razvoj, v času, ko je bil svet povečini ruralen, usmerjena skoraj izključno v urbana okolja. Zato trditev, da je kriminologija dajala prednost urbanemu okolju, ni očitek, temveč dejstvo.

Po ocenah se je leta 2008 prvič zgodilo, da je večina svetovnega prebivalstva živela v urbanem okolju, napovedi pa kažejo, da bo do leta 2050 v mestih živelo skoraj 70 odstotkov prebivalstva, pri čemer bo pomemben delež ljudi živel v t. i. mega mestih, ki bodo imela več kot 10 milijonov prebivalcev (United Nations, 2018). Ker pa naj bi svetovno prebivalstvo po različnih ocenah takrat štelu nekeje od 10 do 11 milijard ljudi, to pomeni, da bo na podeželju še vedno živelo od 3 do 4 milijarde ljudi.⁴

⁴ Pred leti sem imel (po mojem mnenju) zabavno izkušnjo, ko me je zelo ugleden kriminolog vprašal, zakaj je raziskovanje kriminalitete v ruralnem okolju glede na širitev mest in povečevanje števila kriminogenih dejavnikov, ki po njegovem mnenju obstajajo le v urbanih okoljih, sploh pomembno. V bran ruralni kriminologiji sem najprej navedel nekaj demografskih podatkov (»leta 2050 bo na podeželju še vedno živelo od 3 do 4 milijarde ljudi«), nato pa še omalovažujoče pripomnil: »V skladu z vašim površnim razmišljanjem bi se morala kriminologija skozi celotno 19. in 20. stoletje skoraj izključno ukvarjati le s kriminaliteto na podeželju, saj je tam živelo največ ljudi, ne pa s kriminaliteto v urbanih okoljih, kot je, recimo, Chicago, ki bi ga morali takratni teoretiki kriminologije šteti za nepomembnega, tako kot danes to po vašem mnenju velja za ruralno kriminologijo, kar pa se meni zdi povsem

Pri teoretičnem preučevanju in empiričnem raziskovanju vprašanj na področju kriminalitete in kazenskega pravosodja v različnih ruralnih okoljih si lahko pomagamo s poglobitnim razumskim orodjem, in sicer z Millsovim pojmovanjem sociološke imaginacije, in ga povežemo s pojmom prostora oziroma skupnosti.⁵ Natančneje, pojem prostora je mogoče pojasniti in razumeti tako, da gre za posrednika med javnimi vprašanji in zasebnimi težavami, tj. za enoto analize s srednjo variabilnostjo, ki se lahko uporabi tako v kvantitativnih kot tudi v kvalitativnih analizah stališč državljanov in policistov o učinkih, ki jih imajo obsežne strukturne spremembe v družbi na zaznavanje varnosti ter na stopnjo kriminalitete in na število obravnavanih storilcev kaznivih dejanj in prekrškov. To je v bistvu pristop, ki se odraža tudi v statističnih analizah, ki so jih opravili Sotlar in Tominc (2021) ter Hacin in Eman (2021). Na primer, Sotlar in Tominc (2021) ugotavljata, da so anketiranci, ki živijo v suburbanih in ruralnih naseljih, v raziskavah leta 2011 in 2017 podali podobne odgovore, medtem ko se odgovori anketirancev, ki živijo v mestih, razlikujejo. Vsi anketiranci so se nekako strinjali glede različnih virov ogrožanja varnosti, vendar je primerjava odgovorov, ki so jih podali anketiranci v mestih, z odgovori anketirancev iz suburbanih in ruralnih območij pokazala, da prihaja do razlik glede stopnje resnosti, ki so jo pripisali obravnavanim pojavom. Do podobnih ugotovitev sta prišla tudi Hacin in Eman (2019), ko sta analizirala in primerjala policiste, ki delujejo v urbanih in ruralnih okoljih. Razlike v zaznavanju so bile stopenjske oziroma, povedano drugače, zmerne, ni pa prihajalo do nasprotujočih si stališč.

Kako naj si torej razlagamo ugotovitve teh statističnih analiz in ostalih raziskav, opravljenih na drugih koncih sveta, ki skušajo odgovoriti na vprašanje, kaj je lahko vir strahu pred kriminaliteto (Lee, 2001, 2007; Wooff, 2016). Zdi se, da bolj, kot se raziskovalci osredotočajo na morebitne ločnice med ruralnimi in urbanih okolji, bolj zamegljene postajajo razlike med njimi, zaradi česar se lahko vprašamo: kakšen je sploh pomen prostora in, gledano širše, raziskav na področju ruralne

nesmiselno. To, kar šteje, je namreč prostor, zlasti pa raznolikost prostora, saj drugače niti s kvantitativnimi niti s kvalitativnimi podatki sploh ni mogoče pojasniti razlik v kriminaliteti.« To, vključno z opazko v narekovajih, je seveda rekonstrukcija mojega videnja tega dogodka, vendar služi kot prikaz, kako lahko sodobni znanstveniki in raziskovalci utemeljijo pomen in vlogo svojega dela na področju ruralne kriminologije.

⁵ Za potrebe tega poglavja je mogoče izraza »prostor« in »kraj« zamenjati z izrazom »skupnost«. Ironija je v tem, da prvi zametki intelektualnega razvoja socioloških razprav o skupnosti izvirajo iz t. i. čikaške sociološke šole, kjer je bil poudarek na družbenem in kulturnem okolju različnih sosesk v Chicagu, ki so nastale zaradi množičnega priseljevanja v zadnjih desetletjih 19. stoletja in na začetku 20. stoletja. Velika večina priseljencev je v Chicagu in druga ameriška mesta pripotovala iz evropskih ruralnih okolij, kot sta v svoji knjigi *The Polish Peasant in Europe and America (Poljski kmet v Evropi in Ameriki)* ugotovila W. I. Thomas in Florian Znaniecki (1918).

kriminologije? Odgovor se skriva v vključevanju pojma skupnost oziroma prostor v kriminološke teorije. Lahko bi sicer trdili, da je do tega prišlo že pred mnogimi leti, zlasti v času razvoja teorije družbene dezorganiziranosti. Vendar je treba upoštevati, da teorija družbene dezorganiziranosti najprej daje prednost kriminaliteti in šele nato prostoru. Te logike torej ni treba obrniti na glavo le zato, da bi spodbudili znanstvenoraziskovalni napredek ruralne kriminologije, ampak tudi zato, da bi se ugotovitve in dognanja raziskav, opravljenih v zvezi z ruralno kriminaliteto, prenesli na področje prevladujoče kriminološke teorije oziroma če se izrazimo drugače, da bi spoznali, da so temeljni sociološki elementi ali značilnosti prostora enaki v vseh kategorijah skupnosti, in nato doumeli, da se z medsebojnim prepletanjem teh elementov ustvarja neskončna množica na prostoru temelječih okolij. Prav ta variabilnost je torej tisti dejavnik, ki zagotavlja neposrednejše vključevanje prostora v razmišljanja, ki se opirajo tako na sociološko kot tudi na kriminološko imaginacijo, s čimer dejansko omogoča nadaljnji razvoj ruralne kriminologije, pa tudi spoznanje, da lahko z empiričnimi raziskavami dejansko ugotovimo, da razlike, povezane z izkušnjo viktimizacije, zaznavanjem varnosti ter ostalimi kriminološkimi in kazenskopравnimi pojavi, morda niso tako jasne, kot smo pričakovali glede na pretekle opredelitve temeljnih lastnosti ruralnosti in urbanosti.

Če se vrnemo k ideji, da je skupnost posrednik med obsežnimi družbenimi spremembami na eni in izkušnjami posameznika na drugi strani, predlagam, da si zaradi lažjega razumevanja tega temeljnega načela v mislih predstavljamo peščeno uro. Drobna peščena zrna sprememb se z vrha peščene ure neenakomerno usipajo na dno, v katerem so posamezniki, in sicer skozi ozek, srednji del peščene ure, ki ima tako kot skupnost, v kateri ti posamezniki živijo, vlogo sita.

Ideja posredniške vloge prostorov je zgolj nadaljevanje razmišljanj Marxa, Polanyija, Tönnies, Durkheima in drugih, na katere se v svojem prispevku sklicuje Bučar Ručman (2021), ki so vsak na svoj način skušali opisati bistvene oziroma osrednje značilnosti ruralnih prostorov ter razlik med temi prostori in mesti. S konceptualno umestitvijo skupnosti v srednji del peščene ure lahko bolj neposredno prikažemo, kako se z upoštevanjem raznolikosti ruralnih prostorov in, gledano širše, urbanih krajev, oblikuje doslednejši konceptualni pristop, na katerega se lahko oprejo prihodnje raziskave na področju varnosti in virov ogrožanja varnosti. Vse skupnosti so namreč nastale kot posledica treh osrednjih elementov, (Durkheim (1895/1938) bi najverjetneje rekel kot produkt »družbenega dejstva«, ki predstavlja nekaj več, kot le vsoto vseh svojih delov), ki so povezani z ljudmi, ki živijo v neposredni bližini

drug drugega, oziroma, povedano drugače, z družbenimi odnosi, ki temeljijo na medsebojni povezanosti. Ti trije elementi so: prostor in objekt, sporočilnost in praksa.⁶ Vzročna zveza oziroma součinkovanje med temi tremi elementi je vselej vzajemno, kar pomeni, da: 1) sporočilnost pomeni podlago za legitimnost prakse; 2) praksa omogoča kroženje in nenehno izpodbijanje sporočilnosti; 3) praksa nastaja v prostorih in objektih ter oblikuje nove prostore in objekte; 4) prostori in objekti vplivajo na nastanek prakse; 5) prostori in objekti omogočajo materializacijo sporočilnosti; 6) sporočilnost predstavlja sestavni del prostorov in objektov. Bralec je verjetno že spoznal, da je mogoče s temi šestimi razmerji opisati ne le kriminološke pojave, ampak tudi splošne družbene pojave. Zato se vse teorije kriminalitete, ki temeljijo na prostoru, ne glede na to, ali se osredotočajo na ruralno ali urbano okolje, začnejo s pojmovanjem skupnosti in nadaljujejo z uporabo tega pojma za pojasnjevanje kriminoloških pojavov, kar je ravno nasprotno, kot pri ostalih na prostoru temelječih teorijah, ki večinoma najprej obravnavajo kriminaliteto in se šele nato ukvarjajo z vlogo prostora in njegovim vplivom na kriminološke pojave.

Kakšne so torej prednosti tega pristopa k preučevanju kriminalitete v različnih ruralnih pa tudi urbanih okoljih? Bučar Ručman (2021), ki obravnava prebivalce ruralnih, suburbanih in urbanih naselij ter analizira njihovo zaznavanje socialne distance v odnosu do pripadnikov različnih družbenih skupin, ki si jih ti prebivalci ne želijo imeti za sosede, ugotavlja, da so njihova stališča podobna in da se pojavljajo le nekatera odstopanja, ki so razmeroma majhna in nepomembna, zaradi česar se lahko vprašamo, zakaj bi se sploh osredotočali na ruralno prebivalstvo, če pa se zdi, da so njihove zaznave podobne zaznavam prebivalcev urbanih naselij, ki danes predstavljajo glavnino prebivalstva v Sloveniji in v večini drugih držav. Lahko se tudi vprašamo, kako lahko povečamo spoznavnoteoretsko vrednost izsledkov diskriminantne analize, ki sta jo opravila Hacin in Eman (2021), predvsem pa dejstva, da imajo policisti, ki delujejo v ruralnih okoljih, »enotnejša stališča« glede virov ogrožanja varnosti kot policisti, ki delujejo v ruralnih okoljih, in da policisti na podeželju varnost v ruralnih skupnostih zaznavajo bolj pozitivno? Odgovor na to se glasi, da je prav možnost posplošenega razumevanja socioloških razsežnosti skupnosti tista, ki omogoča primerjavo izsledkov enakovrednih študij in raziskav, opravljenih v drugih državah/družbah. Kako torej policisti drugje po svetu zaznavajo ruralna okolja in skupnosti, v katerih delujejo? Če so njihove zaznave

⁶ Za podrobnejši opis teh osrednjih elementov skupnosti glej izvorni članek R. Liepinsa (2000), za bolj poglobljeno razpravo o možnostih uporabe Liepinsovega pojmovanja skupnosti pri pojasnjevanju kriminoloških pojavov glej Donnermeyer (2016, 2019a).

enake tem, ki jih predstavljajo slovenski avtorji, ali je potem mogoče trditi, da so razlike med ruralnim in urbanim okoljem odraz nekega bolj univerzalnega načela, ki ga je mogoče empirično dokazati?

Prednost študij o varnosti v lokalnih skupnostih, ki sta bili opravljene leta 2011 in leta 2017, izhaja iz dejstva, da je besedilo posameznih vprašanj in trditev v anketnem vprašalniku podobno besedilu raziskav, izvedenih v drugih državah, vendar se prav zato poraja dvom glede tega, kakšna je dodana vrednost rezultatov, ki so bili tako na splošno kot v okviru konkretnih skupnosti pridobljeni z raziskavami v Sloveniji, v okviru znanstvenoraziskovalnega dela, ki je bilo že opravljeno v drugih državah, in kako rezultati raziskav, izvedenih v Sloveniji, prispevajo k prihodnjim raziskavam v drugih družbah (ter kaj to pomeni za njihovo citiranje)? Na vsa ta vprašanja lahko odgovorimo le tako, da se pri razlagi raziskovalnih rezultatov vsakič znova spomnimo na vlogo skupnosti v srednjem delu pečene ure, ki deluje kot posrednik med učinki obsežnih družbenih sprememb in posamezniki »na terenu«, tj. v skupnostih, v katerih živijo. Le tako lahko z razpravami o pomenu tovrstnih raziskav presežemo raven preprostih primerjav med ruralnim in urbanim okoljem.

To načelo, s katerim je pojem skupnosti oziroma prostora idealen za navzkrižno primerjanje izsledkov onkraj geografskih meja, lahko uporabimo za preučevanje skoraj vseh kriminoloških pojavov. Na primer, zakaj je pojav proizvodnje, preprodaje in zlorabe drog postal tako očiten prav na območju Apalačev in planote Ozark v ZDA (Weisheit in Brownstein, 2016)? So etnografske raziskave, v katerih se je Stallwitz (2012, 2014) osredotočila na asimilacijo uporabe drog (heroina) med delavci na naftnih ploščadih vzdolž severne obale Shetlandskih otokov, prispevale k študijam, ki se izvajajo v ZDA in na drugih koncih sveta? Groves (2019) je v raziskavah, ki jih je opravil v Avstraliji, na primer ugotovil, da se zloraba alkohola in drugih drog v ruralnih predelih Avstralije povečuje, narašča pa tudi število kaznivih dejanj in prekrškov, ki jih storijo prebivalci te države, ki ne živijo v mestih. Kako je torej mogoče ugotovitve različnih študij o zlorabi drog v ruralnih okoljih umestiti v teorijo skupnosti, ki, kot je bilo zgoraj že navedeno, temelji na splošnem okviru, sestavljenem iz šestih vzajemnih odnosov, s katerimi lahko opišemo konkretna ruralna okolja, na način, ki bi hkrati zagotovil enotnejši pristop k izvajanju raziskav na področju zlorabe drog? Natančneje, raziskave, ki jih je na Shetlandskih otokih opravila Stallwitz (2012, 2014), kažejo, kako drugi vzajemni odnos (praksa, ki omogoča kroženje in nenehno izpodbijanje sporočilnosti) in četrti vzajemni odnos

(prostori in objekti vplivajo na nastanek prakse) dejansko opredeljujeta in določata lokalno okolje, v katerem postane uživanje drog sprejemljivo.

Pomislimo na kriminaliteto na področju kmetijstva in na morebitno uporabo pojma skupnosti pri obravnavi tega vidika. Bunei in Barasa (2017) sta teorijo običajne dejavnosti, ki podobno kot teorija družbene dezorganiziranosti daje poudarek pomenu prostora, uporabila kot podlago za preučevanje znatnega števila dejavnikov, povezanih z viktimizacijo kmetijskih dejavnosti in opravih na kenijskem podeželju. Čeprav so primeri, ki jih navajata, značilni za ta del sveta, pa je mogoče njune ugotovitve v veliki meri posplošiti, kar zlasti velja za spoznanje, da so selitve mladih s podeželja v prestolnico Nairobi, visoka stopnja brezposelnosti med mladimi ter želja po nakupu mobilnih telefonov in ostalih dobrin, ki simbolizirajo »zahodnjaški« način življenja, močno povečali pripravljenost nekaterih posameznikov, ki so se preselili iz ruralnega v urbano okolje, da se vrnejo tja, kjer so odraščali, in sicer zaradi izvajanja tatvin s kmetij, na katerih je zaradi težav pri zagotavljanju varovanja slabo poskrbljeno za varnost, zaradi česar so številni pridelki in živali privlačne tarče tatov, saj jih lahko zlahka prodajo za gotovino. Povsem enake težave pestijo kmetijska gospodarstva po vsem svetu, ki se soočajo s tatvinami, kakršne so tatvine živine v Nigeriji (Bamidele, 2018), ki so povezane z nasiljem in celo umori ter imajo izrazito versko in etnično ozadje, tatvine pobranih pridelkov v Avstraliji, ki so povezane s prevozom požetih žit (Harkness in Larkins, 2019), in nezakonit ladijski prevoz ukradene kmetijske mehanizacije z otoka Angeley v Walesu v kontinentalno Evropo (Holmes in Jones, 2017). Izziv, s katerim se je treba spoprijeti v okviru raziskav na področju viktimizacije, do katere prihaja na kmetijah in kmetijskih območjih širom sveta, se torej nanaša na določitev stičnih točk med tovrstnimi pojavi ter na umestitev vseh dejavnikov, opredeljenih na podlagi pristopa običajne dejavnosti, v enega od šestih vzajemnih odnosov znotraj teorije skupnosti. Na primer, težnje mladih Kenijcev, ki so se preselili iz ruralnega v urbano okolje, da se vrnejo v vasi svoje mladosti in ukradejo kmetijske pridelke in drugo blago, da bi z zaslužkom od prodaje tega blaga kupili oblačila, alkohol, mobilne telefone in ostale stvari, povezane z zaželenim načinom življenja, so v bistvu odraz spremembe sporočilnosti, ki se pripisuje določenim prostorom in objektom. Ti mladeniči namreč pogosto kradejo s kmetij, ki so v lasti njihovih družin ali sosedov, s katerimi so odraščali (Bunei in Barasa, 2017). Dinamika tega pojava pa je konkretnije povezana s prvim (sporočilnost je podlaga za legitimnost prakse) in šestim vzajemnim odnosom (sporočilnost je sestavni del prostorov in objektov).

Nasilje nad ženskami v različnih ruralnih okoljih je še en primer, ki kaže tako na potrebo po umestitvi empiričnih ugotovitev študij, opravljenih v ruralnem okolju, v okviru enotne teorije prostora kot tudi na potrebo po razširitvi teh ugotovitev na izsledke raziskav, opravljenih v različnih urbanih okoljih. To sta z razvojem teorije vrstniške podpore med moškimi med drugim dosegla DeKeseredy in Schwartz (2009). S to teorijo sta dokazala, da se zaradi patriarhalne kulture vzpostavlja toleranca do nasilja in drugih oblik odklonskega ravnanja (Bučar Ručman, 2021). Študija, ki jo je opravil Campbell (2000), ravno tako kaže, kako se tovrstni kulturni vzorci oblikujejo v različnih skupnostih ne glede na njihovo velikost in, natančneje, kako se ti vzorci v posebnih prostorih skupnosti dejansko izražajo. Treba je opozoriti, da v skladu z okoljsko kriminologijo (ang. *environmental criminology*) (Brantingham in Brantingham, 1991) velja, da se kriminaliteta pojavlja v obliki vzorcev, za katere se pogosto uporablja izraz »kriminalna žarišča« (Patten, Mckeldin-Coner in Cox, 2009). Tako se tudi izmenjava informacij, s katerimi povzročitelji nasilja, kakršni so moški, ki telesno, verbalno ali kako drugače zlorablajo svoje žene in dekleta, razumsko pojasnjujejo in upravičujejo svoja dejanja, pojavlja v določenih prostorih znotraj skupnosti, kot so bari in podobni lokali. To pomeni, da obstajajo javni prostori in objekti, ki dopuščajo in omogočajo določeno obliko kriminalitete, do katere pogosteje prihaja v zasebnih prostorih in objektih (npr. v domačem okolju). To teorijo, pod okrilje katere je resnično mogoče združiti vso svetovno literaturo na področju nasilja nad ženskami na podeželju, lahko razumemo kot neposredno uporabo splošnejše teorije skupnosti, ki tudi v tem primeru temelji na že predstavljenih vzajemnih odnosih. Natančneje, s teorijo vrstniške podpore med moškimi je mogoče pojasniti, kako se sporočilnost uporablja kot podlaga za utemeljevanje (legitimnost) prakse (prvi odnos) in kako prakse nastajajo v prostorih in objektih (tretji odnos).

3 Vprašanje, ki se poraja: Dostop do pravnega varstva

Za kaj sploh gre pri dostopu do pravnega varstva? Gre za idejo, da na področju kazenskopравnih služb in storitev, zlasti pa v okviru izvajanja policijske dejavnosti in različnih socialnovarstvenih programov, kot so centri za zdravljenje odvisnosti od drog, obstaja sistemska nepravilnost. Flander in Tičar (2021) v svojem očrtu razpravljata o tem, da morajo biti pravni akti in predpisi posamezne države ne le celoviti, ampak da se morajo v večini primerov tudi enotno uporabljati, s čimer se predvsem v demokratičnih družbah zagotavljajo idealni pogoji, ki omogočajo uveljavljanje dostopa do pravnega varstva. Vendar lahko pravni akti nekatere

družbene skupine postavljajo v slabši položaj, obenem pa se lahko spreminjajo in dopolnjujejo, kar pomeni, da se lahko opredelitev nekega ravnanja za kaznivo dejanje spremeni praktično čez noč. Na primer, z zakonodajo, ki ureja posedovanje drog, so se v mnogih ameriških zveznih državah drastično znižale sankcije za posedovanje majhnih količin drog, danes pa je vse bolj razširjeno kupovanje marihuane na maloprodajnih mestih, ki so pridobila zakonsko predpisano dovoljenje za prodajo medicinske konoplje. Drugi primer je povezan z odločitvijo vrhovnega sodišča ZDA, ki je že davnega leta 1968 razsodilo, da to, da policisti posameznika, za katerega sumijo, da bi lahko storil kaznivo dejanje, vključno z nezakonitim nošenjem orožja, ustavijo, ugotovijo njegovo identiteto in opravijo pregled (varnostni pregled ali pregled osebe), ni nezakonito. Tovrstne prakse smo običajno povezovali s kriminološko teorijo, ki jo poznamo kot teorijo »razbitih oken« (Kelling in Coles, 1997). Zaradi očitkov, da se policija v mestih, kakršno je New York, pri izvajanju policijskih postopkov nesorazmerno osredotoča na temnopolte in pripadnike drugih manjšin, je izvajanje te prakse znatno upadlo, okrnjena pa sta bila tudi verodostojnost omenjene teorije ter njen pomen pri oblikovanju politik policijske dejavnosti (Harcourt, 2005).

V zvezi s preučevanjem ruralnih skupnosti po vsem svetu in napredkom na področju ruralne kriminologije je treba poudariti, da pri vprašanju dostopa do pravnega varstva ne gre le za to, pri kom obstaja večja verjetnost, da ga bodo prijeli in ovadili zaradi kaznivega dejanja, ampak tudi za položaj običajnih državljanov, ki nastopajo v vlogi prič in žrtev oziroma oškodovancev (Camilleri, 2019). Zato se je treba pri vzpostavljanju širokega nabora znanja glede dostopa do pravnega varstva med ruralnim prebivalstvom in v ruralnih skupnostih osredotočiti na neenakopravno zagotavljanje storitev in izvajanje zakonov ter na morebitne vplive teh pojavov na zaznavanje varnosti.

Camilleri (2019) preučuje dostop do pravnega varstva v povezavi z vprašanjem, ki se morda na prvi pogled zdi precej zanemarljivo, in sicer z dostopom invalidov, ki živijo v ruralnih okoljih, do pravnega varstva. Obravnava očitne ovire, s katerimi se invalidi srečujejo v vsakodnevem življenju v bolj oddaljenih (tako geografsko kot tudi družbeno) okoljih, in preučuje, kako to vpliva ne le na dostopnost policije, ampak tudi na dostopnost ostalih socialnih služb in storitev. Camilleri (2019) med drugim ugotavlja, da obstaja večja verjetnost, da bodo policisti prijavo kaznivega dejanja, tudi če je prijavitelj žrtev oziroma oškodovanec tega kaznivega dejanja, šteli za manj verodostojno, če ima ta prijavitelj katero izmed oblik invalidnosti (telesno,

duševno ali kombinacijo obeh). V svojem članku se osredotoča na primer posameznika z motnjo avtističnega spektra. Camilleri (2019: 94) opozarja, da se omejitve v dostopu do pravnega varstva izražajo na različne načine in lahko med drugim vključujejo izražanje dvoma v resničnost navedb, obravnavanje osebe kot nezanesljive in nevredne zaupanja, zaznave policistov glede sposobnosti invalidov, da nastopajo kot verodostojne pričë, in zaznave, zaradi katerih se ustvarjajo zadržki v zvezi z zaslišanjem invalidne pričë v policijskem postopku ali njenim pričanjem v kazenskem postopku pred sodiščem. Zato so ugotovitve, do katerih je prišla Camilleri (2019), na splošno zelo pomembne.

Ugotovitve zgodnejše študije, ki so jo izvedli Barclay, Donnermeyer in Jobes (2004), kažejo, da policija kmetov, ki prijavijo tatvino, ne jemlje resno, če ti kmetje hkrati delajo v bližnjem mestu, tj. če kmetovanje ni njihova glavna dejavnost, ali če kmetijo vodi ženska. Pri tem sta pomembni tudi geografija in razdalja, saj lahko policisti potrebujejo več ur, da prispejo na kmetije v oddaljenih regijah Avstralije, zberejo obvestila o domnevnem kaznivem dejanju in se nato vrnejo na policijsko postajo. Na številnih policijskih postajah ruralnih in odmaknjenih predelov sta morda zaposlena največ dva policista, ki morata skrbno premisliti, koliko časa bosta namenila posameznim nalogam in čemu bosta dala prednost. Žal so odgovori na vprašanja v zvezi s tem, kdo pripada oziroma ne pripada določeni skupnosti (in kdo si bolj oziroma manj zasluži pozornost policije), pogosto odvisni od dejavnikov, ki niso vnaprej predpisani, kot je diskriminacija manjšin, žensk in celo invalidov.

Zanimiva ugotovitev, do katere sta na podlagi raziskave, opravljene v Ljubljani, prišla Pirnat in Meško (2021) in je neposredno povezana z ruralno kriminologijo, se nanaša na razlike med zaznavami varnostnih pojavov (ropov, vlomov, nadlegovanja na ulici ipd.), o katerih so poročali prebivalci manj problematičnih sosesk, in zaznavami bolj problematičnih sosesk v slovenskem glavnem mestu, pri čemer je bilo tveganje opredeljeno na podlagi števila kaznivih dejanj, ki jih je zabeležila policija. Anketiranci manj problematičnih sosesk v večji meri verjamejo, da je verjetnost pojava kaznivega dejanja nižja, obenem pa, kar je še pomembneje, v večji meri zaupajo policistom in izražajo prepričanje, da policisti korektno obrazložijo svoje odločitve. Te in podobne ugotovitve so z vidika dostopa do pravnega varstva in ruralne kriminologije zanimive zato, ker omogočajo preučevanje lastnosti prebivalcev bolj oziroma manj problematičnih urbanih sosesk. Na eni strani kažejo, da se med prebivalci teh sosesk pojavljajo razredne razlike oziroma razlike zaradi drugačnega socialnoekonomskega položaja, pa tudi razlike na podlagi rasne in narodnostne pripadnosti, na drugi strani

pa tudi študije najbolj urbanih okolij v državi pomembno prispevajo k razvoju ruralne kriminologije, saj sta, kot poudarjata Pirnat in Meško (2021), v preteklih desetletjih približno dve tretjini vseh priseljencev v Ljubljano prišli s slovenskega podeželja. Ali obstaja večja verjetnost, da živijo v eni ali drugi vrsti soseske; ali pa so bolj enakomerno porazdeljeni po celotnem območju mesta? Kot ugotovljata Pirnat in Meško (2021), se na področju pravnega varstva ne odpira le instrumentalna, ampak tudi normativna razsežnost; prav na slednjo pa bi se moralo v večji meri osredotočati znanstvenoraziskovalno delo na področju ruralnosti in dostopa do pravnega varstva.⁷

4 Prihodnost raziskovanja ruralne kriminalitete v vse bolj urbaniziranem svetu

Kakšna je prihodnost ruralne kriminologije, ki se je začela razvijati šele pred kratkim⁸ in to v času, ko po vsem svetu nismo le priča pojavu urbanizacije, ampak tudi zamegljevanju ločnic med ruralnimi in urbanih okolji, do česar prihaja zaradi preseljevanja, ki mu botrujejo najrazličnejši razlogi, tudi tisti, povezani z iskanjem dela in načinom življenja? Tudi če se več milijonov prebivalcev s podeželja preseli v mesta, imamo navsezadnje še vedno opravka s številnimi ruralnimi okolji, ki čutijo učinke razraščanja predmestij, naraščanja ruralnega turizma in sezonskih namestitvev, ter razvoja na področju energetike, za katerega so značilni delavci (tj. začasni delavci, ki niso iz lokalnega okolja), ki »priletijo« na delo in nato »odletijo« drugam (Jones, 2016; Ulrich-Schad, Fedder in Yingling, 2019).

Če naj se ruralna kriminologija še naprej razvija ter prispeva k splošnemu napredku kriminologije in kazenskopravnih študij, morajo biti izpolnjeni trije temeljni pogoji. Vsi ti pogoji so na prvi pogled samoumevni, vendar si zaslužijo podrobnejšo obravnavo. Prvi se nanaša na obstoj primerne teorije, ki upošteva raznolikost ruralnega prostora. To je tudi razlog, zakaj obstaja potreba po prilagojeni različici sociološke imaginacije, v kateri bo pojem skupnosti bolj neposredno zastopan. Dalje, v okviru ruralne kriminologije je treba že zaradi dejstva, da milijarde ljudi živijo v milijonih različnih krajev z manjšim številom prebivalstva in manjšo gostoto poseljenosti, razviti primerno teorijo skupnosti in kriminalitete. To najverjetneje ni (in tudi ne bi smela biti) teorija družbene dezorganiziranosti, saj jo pestita dve

⁷ Na selitve prebivalstva iz ruralnih v urbana okolja sta se, tako kot Pirnat in Meško (2021), pred več kot sto leti osredotočala tudi Thomas in Znaniecki (1918).

⁸ Za shematski prikaz zgodovine razvoja ruralne kriminologije glej Donnermeyer (2019a: 6).

konceptualni pomanjkljivosti. Prvič, ta teorija najprej obravnava kriminaliteto, nato pa skuša značilnosti na ravni skupnosti pojasniti tako, kot da gre za medsebojno odvisne dejavnike, pri čemer predpostavlja, da med njimi obstaja vzročna zveza. Kriminalitete pa se je treba lotiti z druge strani, in sicer tako, da se najprej oblikuje primerna teorija skupnosti, nato pa se na podlagi te teorije obravnava vrsta različnih ruralnih okolij in izrazov oziroma znakov kriminalitete, ki se v njih pojavljajo (Donnermeyer, 2019b). V tem članku je prikazano, kakšna bi lahko bila teorija skupnosti, če bi se uporabila za obravnavo kriminalitete v ruralnih okoljih, vendar bo treba za vzpostavitev bolj izpopolnjenega in dovršenega teoretičnega okvira opraviti še veliko dela.

Druga pomanjkljivost teorije družbene dezorganizacije izhaja iz dejstva, da dezorganiziranost oziroma nered velja za vzrok pojava kriminalitete. V zvezi s tem lahko zagovarjamo tudi nasprotno stališče – kriminaliteta je znak družbene organiziranosti, dezorganiziranost pa je pojem, na katerega se avtorji sicer pogosto sklicujejo, a nima nikakršne stvarne podlage. Na primer, trditev, da je hitra rast prebivalstva kazalnik dezorganiziranosti, ne drži. Hitra rast prebivalstva je odraz družbenega reda, ki je drugačen od tistega, ki ga običajno povezujemo z nizko ali ničelno (tj. stabilno) spremembo v številu prebivalstva. Res je, hitra rast lahko privede do večjega obsega kriminalnega ravnanja in občutka ogroženosti zaradi kriminalitete, kar pomeni, da je rast prebivalstva kazalnik, s katerim opisujemo relativne stopnje ali variance različnih oblik družbene organiziranosti ali družbene strukture, do katerih prihaja skupaj z rastjo ali padcem različnih oblik kriminalitete, neodvisno od tega, ali jo merimo z uradnimi statističnimi podatki policije ali kako drugače.

Drugi pogoj se nanaša na potrebo po večjem številu študij, ki bi se osredotočale na ruralna okolja, in, kar je še pomembneje, na potrebo po zagotavljanju medsebojno povezanega in celovitega nabora znanja o ruralni kriminaliteti ter o izvajanju policijske dejavnosti in reševanju kazensko pravnih vprašanj v ruralnih okoljih. Čeprav je delež raziskav o ruralni kriminaliteti majhen v primerjavi z obsegom raziskav o prebivalstvu urbanih okolij in urbanih skupnosti, pa so številne teme izdatno raziskane. Večinoma pa ni nikakršnega pregleda, tj. celovitega nabora ugotovitev različnih raziskav, opravljenih v ruralnem okolju, v katerem bi zaobjeli kar največ ruralnih okolij. Kriminaliteta na področju kmetijstva je nedvomno eden od tovrstnih primerov. Raziskave na tem področju so bile opravljene širom sveta, od Etiopije do Anglije, vendar študije viktimizacije na kmetijah in objave izsledkov

v recenziranih publikacijah v državah, kot je Indija (in v azijskih državah nasploh), ter v državah Vzhodne in Srednje Evrope in Južne Amerike (kolikor mi je znano), sploh ne obstajajo. Brez celovitega pregleda izsledkov in ugotovitev literature (Donnermeyer, 2018) pa je praktično nemogoče oceniti morebiten obstoj in naravo vrzeli.

Tretji pogoj pa se nanaša na potrebo po ohranjanju in podpiranju nedavnih prizadevanj raziskovalcev, ki se tako ali drugače zanimajo za ruralno kriminaliteto. Prvi primer tovrstnih prizadevanj je nedavna ustanovitev Mednarodnega združenja za preučevanje ruralne kriminalitete (*International Society for the Study of Rural Crime*), drugi pa zagon Oddelka za ruralno kriminologijo (*Division of Rural Criminology*) pri Ameriškem združenju za kriminologijo (*American Society of Criminology*). Obe organizaciji si morata v čim večji meri prizadevati za združevanje članov z najrazličnejših vsebinskih in geografskih območij, ki si bodo lahko izmenjevali informacije in razmišljanja o teorijah, raziskavah, virih financiranja in ostalih vidikih, potrebnih za vzpostavitev tesno povezane znanstvenoraziskovalne skupnosti.

Ruralno kriminologijo v prihodnjih treh desetletjih čaka svetla prihodnost, tudi če bo delež svetovnega prebivalstva, ki živi v mestih, v tem času poskočil na skoraj 70 odstotkov. Ne gre namreč pozabiti, da bo na podeželju v milijonih najrazličnejših ruralnih okoljih še vedno živelo kar tri milijarde ljudi.

Literatura

- Bamidele, S. (2018). Grazing with bullets in Africa: Fulani herdsman-community killings and state response in Nigeria. *Acta Criminologica: Southern African Journal of Criminology*, 31(4), 55–71.
- Barclay, E. M., Donnermeyer, J. F. in Jobes, P. C. (2004). The dark side of *gemeinschaft*: Criminality within rural communities. *Crime Prevention and Community Safety: An International Journal*, 6(3), 7–22.
- Bučar Ručman, A. (2021). Sociološki vidiki življenja in občutkov ogroženosti v ruralnih in urbanih skupnostih. V G. Meško (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – med ruralnimi in urbanih perspektivami* (str. 27–52). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Bunci, E. K. in Barasa, F. O. (2017). Farm crime victimisation in Kenya: A routine activity approach. *International Journal of Rural Criminology*, 3(2), 224–249.
- Brantingham, P. J. in Brantingham, P. L. (1991). *Environmental criminology*. Prospect Heights: Waveland Press.
- Bursik, R. J. (1999). The informal control of crime through neighborhood networks. *Sociological Focus*, 32(1), 85–97.
- Camilleri, M. (2019). Disabled in rural Victoria: Exploring the intersection of victimisation, disability and rurality on access to justice. *International Journal of Rural Criminology*, 5(1), 88–112.
- Campbell, H. (2000). The glass phallus: Pub(lic) masculinity and drinking in rural New Zealand. *Rural Sociology*, 65(4), 562–581.

- DeKeseredy, W. S., Hall-Sanchez, A., Dragiewica, M. in Rennison, C. M. (2016). Intimate violence against women in rural communities. V J. F. Donnermeyer (ur.), *The Routledge international handbook of rural criminology* (str. 235–244). London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- DeKeseredy, W. S. in Schwartz, M. D. (2009). *Dangerous exits: Escaping abusive relationships in rural America*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Donnermeyer, J. F. (2016). Without place, is it real? *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 5(3), 27–40.
- Donnermeyer, J. F. (2018). The impact of crime on farms: an international synthesis. *Acta Criminologica: Southern African Journal of Criminology*, 31(4), 1–22.
- Donnermeyer, J. F. (2019a). The international emergence of rural criminology: Implications for the development and revision of criminological theory for rural contexts. *International Journal of Rural Criminology*, 5(1), 2–18.
- Donnermeyer, J. F. (2019b). What's place got to do with it? Explaining violence in a rural context. V W. S. DeKeseredy, C. M. Rennison in A. K. Hall-Sanchez (ur.), *The Routledge international handbook of violence studies* (str. 95–120). London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Durkheim, E. (1895/1938). *The rules of the sociological method* (prevod S. A. Solvay in J. H. Mueller). Chicago: University of Chicago Press.
- Flander, B. in Tičar, B. (2021). Pravica do varnosti – sinteza pravne ureditve na mednarodni, državni in lokalni ravni. V G. Meško (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – med ruralnimi in urbanimi perspektivami* (str. 53–79). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Garland, D. (2002). Of crimes and criminals: The development of criminology in Britain. V M. Maguire, R. Morgan in R. Reiner (ur.), *The Oxford Handbook of Criminology* (3rd ed.) (str. 7–50). Oxford: Oxford University Press.
- Groves, A. (2019). More than just a 'city problem': Drugs and alcohol (mis)use in rural and regional Australia. *International Journal of Rural Criminology*, 5(1), 114–139.
- Hacin, R. in Eman, K. (2021). Kriminaliteta in zaznava varnostnih groženj pri policistih v urbanih in ruralnih skupnostih. V G. Meško (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – med ruralnimi in urbanimi perspektivami* (str. 107–134). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Harcourt, B. E. (2005). *Illusion of order: The false promise of broken windows policing*. Cambridge: Harvard University Press.
- Harkness, A. in Larkins, J. (2019). Farmer satisfaction with policing in rural Victoria, Australia. *International Journal of Rural Criminology*, 5(1), 47–68.
- Holmes, T. in Jones, J. (2017). Farmers' experiences as victims of crime: An exploratory study on the isle of Anglesey. *International Journal of Rural Criminology*, 3(2), 114–130.
- Hurd, D. (2007). *Robert Peel: A biography*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Jones, M. (2016). Anomie in the oil patch: A preliminary analysis. *International Journal of Rural Criminology*, 3(1), 68–91.
- Kubrin, C. E. in Weitzer, R. (2003). New directions in social disorganization theory. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 40(4), 374–402.
- Jobes, P. C., Barclay, E., Weinand, H. in Donnermeyer, J. F. (2004). A structural analysis of social disorganisation and crime in rural communities in Australia. *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 37(1), 114–140.
- Kelling, G. L. in Coles, C. M. (1997). *Fixing broken windows: Restoring order and reducing crime in our communities*. New York: Simon and Schuster.
- Lee, M. (2001). The genesis of 'fear of crime'. *Theoretical Criminology*, 5(4), 467–485.
- Lee, M. (2007). Fear, law and order and politics: Tales of two rural towns. V E. Barclay, J. F. Donnermeyer, J. Scott in R. Hogg (ur.), *Crime in rural Australia* (str. 115–126). Sydney: Federation Press.
- Lee, M. R. (2008). Civic community in the hinterland: Toward a theory of rural social structure and violence. *Criminology*, 46(2), 447–478.
- Liepins, R. (2000). New energies for an old idea: Reworking approaches to 'community' in contemporary rural studies. *Journal of Rural Studies*, 16(1), 23–35.

- Lobnikar, B. in Prisljan, K. (2021). Modeli, pristopi in izzivi policijske dejavnosti v Sloveniji. V G. Meško (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – med ruralnimi in urbanimi perspektivami* (str. 165–197). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Marx, K. (1867/2015). *Capital: A critique of political economy: Volume I, Book One: The process of production of capital*. Pridobljeno na <https://www.marxists.org/archive/marx/works/download/pdf/Capital-Volume-I.pdf>
- Mills, C. W. (1959). *The sociological imagination*. New York: Oxford University Press.
- Oetting, E. R., Donnermeyer, J. F. in Deffenbacher, J. L. (1998). Primary socialization theory. The influence of community on drug use and deviance. *Substance Use and Misuse*, 33(8), 1629–1665.
- Patten, I. T., Mckeldin-Coner, J. M. in Cox, D. (2009). A micro spatial analysis of robbery: prospects for hot spotting in a small city. *Crime mapping: A journal of research and practice*, 1(1), 7–32.
- Pirnat, U. in Meško, G. (2021). Zaznave družbenih procesov, varnostnih težav in policije v urbanih soseskah – primer Ljubljane. V G. Meško (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – med ruralnimi in urbanimi perspektivami* (str. 135–163). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Rawson, R. W. (1839). An inquiry into the statistics in England and Wales. *Journal of the Statistical Society of London*, 2(5), 316–344.
- Skogan, W. G. (2005). Citizen satisfaction with police encounters. *Justice Quarterly*, 8(3), 298–321.
- Skogan, W. in Frydl, K. (ur.) (2004). *Fairness and effectiveness in policing: The evidence*. Washington, D.C.: The National Academies Press.
- Smith, B. (1933). *Rural crime control*. New York: Institute of Public Administration, Columbia University.
- Sorokin, P., Zimmerman, C. C. in Galpin, C. J. (1930–1932). *A systematic sourcebook of rural sociology* (Volume 1 & 2). Minneapolis: The University of Minnesota Press.
- Sotlar, A. in Tominc, B. (2021). Zaznavanje varnosti v Sloveniji – od nacionalnih k lokalnim varnostnim pojavom. V G. Meško (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – med ruralnimi in urbanimi perspektivami* (str. 81–106). Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- Stallwitz, A. (2012). *The role of community-mindedness in the self-regulation of drug cultures: A case study from the Shetland Islands*. New York: Springer.
- Stallwitz, A. (2014). Community-mindedness: Protection against crime in the context of illicit drug culture? *International Journal of Rural Criminology*, 2(2), 166–208.
- Thomas, W. I. in Znaniecki, F. (1918). *The Polish peasant in Europe and America*. Boston: Gorham Press.
- Ulrich-Schad, J. D., Fedder, M. in Yingling, J. (2019). »You shouldn't worry walking a block and a half to your car«: Perceptions of crime and community norms in the Bakken oil play. *International Journal of Rural Criminology*, 4(2), 193–216.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs. (2018). *68% of the world population projected to live in urban areas by 2050, says UN*. Pridobljeno na <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html>
- Weisheit, R. A. in Brownstein, H. (2016). Drug production in the rural context. V J. F. Donnermeyer (ur.), *The Routledge international handbook of rural criminology* (str. 235–244). London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Wells, E. L. in Weisheit, R. A. (2012). Explaining crime in metropolitan and non-metropolitan communities. *International Journal of Rural Criminology*, 1(2), 153–183.
- Wilson, O. W. (1956). Bruce Smith. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 47(2), 235–237.
- Wooff, A. (2016). The importance of context: Understanding the nature of antisocial behaviour in rural Scotland. V J. F. Donnermeyer (ur.), *The Routledge international handbook of rural criminology* (str. 55–64). London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- World Bank. (2018). *Rural population (% of total population)*. Pridobljeno na <https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS>
- Young, J. (2011). *The criminological imagination*. Cambridge: Polity Press.

